PUGGEHATTEN

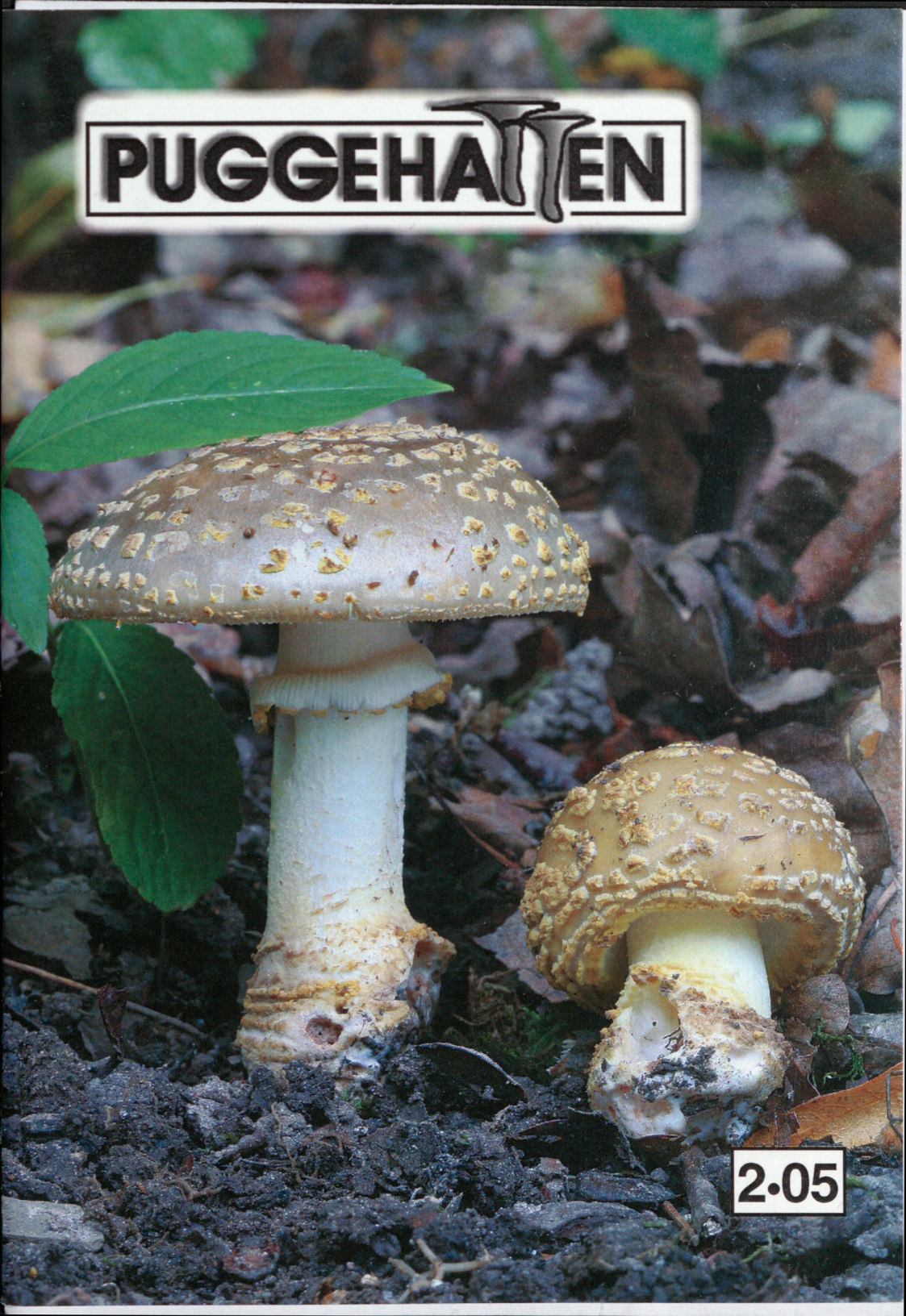

2·05

PUGGEHATTEN

Skånes Mykologiska Förening – verkar för

* en bättre kännedom om Skånes svampar
* ökade kunskaper om svamparnas betydelse i naturen
* en kartläggning av Skånes svampflora

Medlemsskap

Medlem blir Du genom att betala årsavgiften 100 kr för 2005 till pg **12 10 34-3**. Årsavgiften inkluderar tidskriften PUGGEHATTEN, som utkommer med fyra nummer per år inklusive matrikel. Familjemedlemmar 10 kr per år.

Adressändringar anmäls till Ulf Olsson (red.), Säflacka 1174, 280 60 Broby, tfn 044-480 64. Epostadress: ulf.olsson@one.se

Föreningens adresser

Puggehatten - Skånes Mykologiska Förening, Botaniska museet, Ö. Vallg 18, 223 61 Lund. – E-postadress: info@puggehatten.se

Hemsida på Internet www.puggehatten.se

Styrelse 2005

Kerstin Bergelin, Bovetevägen 10, 260 40 Viken, 042-23 82 32
Sven-Åke Hanson, Birkagatan 49, 256 55 Helsingborg, 042-29 71 08
Claes Ingvert, Basgränden 4, 224 68 Lund, 046-211 66 90
Joachim Krumlinde (sekr.), Näktergalsvägen 53, 247 36 S. Sandby, 046-573 32
Anna Karin Olsson (kassör), Övedskloster 8, 275 94 Sjöbo, 046-39 10 48, 0709-538 183
Ulf Olsson (ordf.), Säflacka 1174, 280 60 Broby, 044-480 64, 070-89 321 89
Daniel Persson, Karlsgatan 38, 260 20 Teckomatorp, 0418-66 06 01
Ulf Ryde, Plommonvägen 24, 223 55 Lund, 046-211 99 87
Sigvard Svensson (v. ordf.) , Vikingavägen 9A, 224 76 Lund, 046-15 74 90, arb.046-222 40 61, 070-776 33 78

Redaktion

Ulf Olsson (red.), Säflacka 1174, 280 60 Broby, 044-480 64, 070-89 321 89
Sven-Åke Hanson, Birkagatan 49, 256 55 Helsingborg, 042-29 71 08
Ulf Ryde, Plommonvägen 24, 223 55 Lund, 046-211 99 87
Sigvard Svensson , Vikingavägen 9A, 224 76 Lund, 046-15 74 90 (se ovan)

Copyright

©Puggehatten och ©Författarna

Omslag Gulbrämad flugsvamp *(Amanita franchetii)* Foto: Claes Ingvert
Tryck Förvaltningsavd. Repro SLU Alnarp maj 2005

ORDFÖRANDENS SIDA

Grattis Danmark!

Puggehatten - Skånes Mykologiska Förening vill här framföra gratulationer och lyckönskningar till Foreningen til Svampekundskabens Fremme, som i september-oktober firar 100-årsjubileum. Inte bara "Foreningens" medlemmar utan hela Danmark är "...til Lykke!" - Danmark har en svampförening som utvecklats till att också bli en internationellt känd organisation som inte bara "tar hand om amatörmykologer" utan också samarbetar med forskare över hela världen. Tidskriften Svampe med enastående fina illustrationer och vederhäftiga artiklar visar tydligt 100-åringens kvaliteter.

Puggehattens medlemmar är välkomna att deltaga i jubileumsaktiviteterna i Köpenhamn. I Botanisk Have planeras en "5-dages Svampefestival" fr.o.m. onsdagen den 28 september t.o.m. söndagen 2 oktober med ett svamputställningstält med en area på över 500 m^2.

Mykologiveckan 2005

SMF:s Mykologivecka som Puggehatten arrangerar i Skåne Tranås i år har 80 deltagare. En arbetsgrupp som består av Kerstin Bergelin, Gunilla Gustafsson, Sven-Åke Hanson, Ulf Olsson och Sigvard Svensson har planerat och förberett programmet för Mykologiveckan och sammanställt en katalog med beskrivningar av 120 exkursionslokaler med kartor.

Följande företag och institutioner har på olika sätt sponsrat Mykologiveckan 2005:

ArtDatabanken, Uppsala
Botaniska museet, Lunds universitet, Lund
Botanisk Museum, Köpenhamn
Compliq System AB, Lund
Engelsons Postorder, Falkenberg
Högestad & Christinehof Förvaltnings AB, Ystad
Kristianstads kommun, Kristianstad
LRI Instrument AB, Lund
Skogsvårdsstyrelsen Södra Götaland, Kristianstad
Ystads Allehanda, Ystad

Från Region Skåne har Puggehatten också i år fått medel för sin föreningsverksamhet. Styrelsen riktar ett stort tack till alla nämnda sponsorer.

Ulf Olsson

SVAMP - NEJ TACK!

En kravlös och "lättsinnig" berättelse om svamparnas underliga värld, skriven för Dig, som inte tycker om svamp!

Eva Mannerfelt

Del 2

Låt oss nu se lite närmare på svampar som lever som parasiter

Bland dessa finns skadegörare av stora mått men även svampar, som tagits i mänsklighetens tjänst för tillverkning av läkemedel. I det senare fallet utnyttjar man svampens förmåga att förgöra organismer, som orsakar sjukdomar hos människor och djur.

Genom att fungera som nedbrytare blir många svampar, ur mänsklig synpunkt sett, svåra skadegörare. De använder träden som näringskälla genom att tillgodogöra sig antingen cellulosan eller vedämnet, som heter lignin. Det är dessa båda ämnen, som veden i huvudsak är uppbyggd av. Dessa svampar kallas *rötsvampar* och de är fruktade, när de angriper levande träd. Rötsvampar kan även angripa träet i gamla hus, sågat virke och timmer, som ligger i skogen och väntar på transport till sågen. De orsakar årligen skador för enorma summor.

Bland rötsvamparna anses honungsskivlingar och många vedlevande tickor vara skogens värstingar när det gäller skadeangrepp. Honungsskivlingar angriper både levande och döda träd och ger sig på både löv- och barrträd. Deras mycelier kan bilda långa, tjocka strängar, som snabbt tränger in i träden och förstör dem inifrån, jag har själv sett hur det kan gå till.

Goda vänner till mig, som bor på landet, hade till för några år sedan en stor och vacker gammal ek som vårdträd utanför huset. Den var så fin, hade så vackert grenverk och jag gladdes åt den var gång jag såg den.

Honungsskivlingens svarta mycelsträngar växer snabbt i splintveden under barken och suger näring från trädet som dör.
- Foto: Joachim Krumlinde.

Så en vår, när jag kom på besök, låg den upphuggen på gräsmattan framför huset. Den hade fallit för en vinterstorm, inte en särskilt svår storm, den hade stått emot värre stormar i sina yngre dagar. Men nu visade det sig, att nästan hela dess inre var uppruttet och ihåligt. I hålen låg meterlånga, tjocka, svarta, nu förtorkade mycelsträngar av honungsskivling, som till sist lyckats få bjässen på fall. Det var verkligen ingen vacker syn.

En annan besvärlig skadesvamp är hussvamp. Den kan angripa träet i gamla fuktiga hus. Äger Du ett gammalt sommartorp med en fuktig och unken källare under huset, är det nog bäst, att Du åker dit och "kollar läget" någon gång även vintertid. Ser Du då något, som liknar ett vitt tvålskum eller hårmousse, klättra uppåt väggarna och breda ut sig över hyllorna, kan Du räkna med, att hussvampen har slagit till. Det vita skummet är ett så kallat luftmycel, fruktkropparna sitter fast på träet som gulbruna skorpor och det är från dessa, som skummet har brett ut sig.

Hussvampen orsakar brunröta, den lever av cellulosan i träet och lämnar kvar vedämnet, det brunröda ligninet. Så småningom spricker det angripna träet upp i porösa småbitar och smulas sönder. Allt trä är förgängligt, så även gamla torp, om hussvampen får härja fritt.

Skadesvampar angriper många för oss nyttiga växter och orsakar de drabbade ägarna stora ekonomiska förluster. Därför tänker jag berätta litet mera om några av dem och väljer ett par "klassiska" exempel, det ena angriper vete, det andra råg.

Rost- och sotsvampar ser inte ut som "vanliga" svampar och de har ett mycket komplicerat livsmönster; med olika stadier och olika utseenden i de olika stadierna. För varje stadium har de en speciell värdväxt, som de parasiterar på och de är mycket hårt bundna till sina värdar, vilket är både till fördel och till nackdel för svamparna ifråga.

En av dessa svampar är vetets svartrost, som värdväxlar mellan gräset vete och busken vild berberis . Det är på vetet, som den gör den stora skadan.

Om man utrotar berberis, kan svampen inte överleva och då klarar sig vetet. Därför har vi här i Sverige en lag om bekämpning av vild berberis men tyvärr räcker inte detta. Svartrosten alstrar nämligen otroliga mängder sporer och dessa kan spridas långa vägar genom lufthaven, som ett slags luftens plankton. Vetet kan alltså även smittas genom nerfall av sporer från andra länder. Hur kan man då skydda sig mot detta?

Ute i Europa finns det på flera håll speciella mätstationer för t.ex. pollen och sporer. När stora mängder sporer kommer drivande slår dessa stationer larm och då hinner man i allmänhet ta till andra skyddsåtgärder, t.ex. besprutning. Man kan även beta utsädet innan sådden, men tyvärr kan både betning och besprutning sluta illa. Betning med kvicksilver höll en gång på att utrota de fröätande fåglarna och deras predatorer, d.v.s. de djur, som lever av fåglarna, t.ex. rovfåglar och mindre rovdjur. Kvicksilver är näst intill omöjligt att förstöra och därför anrikas det i djurens kroppar med svåra förgiftningar som följd.

Från åkrarna sköljs det dessutom ut genom nederbörden till sjöar och diken och bäckar. Än i dag finns det sjöar i odlingslandskapet där fiske är förbjudet på grund av för hög kvicksilverhalt i bottnarna. Hur många "kvicksilvergäddor" som gömmer sig i deras vassar är det ingen som vet.

Kvicksilverkatastrofen är inte den enda, som drabbat naturen på grund av

Detaljbilder av råg och mjöldrygans utveckling. Originaltexter från odaterad skolplansch. - Måladt af Henriette Sjöberg. J. Eriksson. Botaniska Väggtaflor. P.A. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm.
- 6. Rågax med mjöldrygor, hvilstadiet (sklerotiet) till Mjöldrygsvampen (Claviceps purpurea) - 7. Mjöldryga, som efter öfvervintring grott, med talrika, klubbformiga svampkroppar, från hvilka de späda rågaxen smittas på våren. - Foto: U. Olsson.

att vi människor vill skydda oss mot skadegörare. Tänk bara på ämnen som DDT och PCB. Även dessa är numera förbjudna i västvärlden, men naturen lider fortfarande av följderna av bruket av dem.

Mjöldryga

Mjöldryga, vad i all sin da'r är det? Något som drygar ut mjölet? Ja, det trodde bönderna för mycket länge sedan och tog tacksamt emot de egendomliga "drygorna", som växte i axen bland rågkärnorna. Vad de inte visste var, att dessa hårda, brunsvarta, bananliknande bildningar orsakas av en parasitsvamp, som omvandlar kärnorna i axen och att de innehåller ytterst starka gifter, bland annat en alkaloid som heter *ergotamin*.

Bröd som bakats på mjöl innehållande mjöldrygor är giftigt!

Ergotamin ger kraftiga sammandragningar av blodkärlen, framför allt av de allra finaste kärlen i fingrar och tår. Människor, som åt förgiftat bröd blev sjuka, fick frossa, kramper och hallucinationer. Genom att blodförsörjningen till tår och fingrar efter hand upphörde uppstod kallbrand, tår och fingrar förtvinade och föll till slut av. Epidemier av mjöldrygeförgiftning var förr i världen inte ovanliga, varken i Sverige eller på andra håll. Sjukdomen kallades i en del länder ute i Europa för Sankt Antonius eld och det dröjde länge, innan man satte den i förbindelse med mjöldrygorna i mjölet. I Sverige förekom de senaste mjöldrygeförgiftningarna i mitten av 1800-talet, men i Afrika har det t.ex. förekommit förgiftningar långt fram på nittonhundratalet.

Nu, när man vet vad det rör sig om, är risken för mjöldrygor i mjölet närmast obefintlig, åtminstone i i-länderna, men mjöldrygan är inte utrotad. Numera användes den bl.a. för framställning av ergotamin för medicinskt bruk. Ergotamin användes bland annat för att stoppa hotande livmoderblödningar efter förlossning. Det användes även, med försiktighet, mot anfall av svår migrän. Följer man bara doseringsföreskrifterna och läser varningstexten på förpackningen ordentligt, är det emellertid ingen risk för allvarliga biverkningar.

Naturligtvis finns det parasitsvampar, som även angriper människor och djur. Vem har inte hört talas om torsk, fotsvamp, revorm och ringorm, för att ta några exempel.

Vad är det då som gör, att en svamp får "fotfäste" på människans hud? I normala fall verkar huden som en utomordentlig barriär mot intrång av skadliga organismer. Men huden kan skadas, t.ex. genom uppluckring av de yttersta hornlagren på grund av att den utsätts för långvarig fuktighet i kombination med värme. Alltför tajta jeans kan orsaka angrepp av hudsvamp i ljumskarna och täta jogging- och fritidsskor ger en bra grogrund åt fotsvampar genom den fukt och värme, som stannar kvar kring fötterna. Den sortens fotbad är inte särskilt nyttigt.

Dessa åkommor är ändå rätt "banala" och botas lätt genom god hygien i kombination med en tids behandling med en salva mot hudsvamp.

(Fortsättning i nästa nummer.)

21 AUGUSTI 2005

En skogsvandring med hinder

Text och foto Ulf Olsson

I Göingebygden är fortfarande många skogsvägar och skogsstigar spärrade av omkullvräkta träd efter orkanen Gudruns härjningar en januarinatt 2005.

Jag har sedan dess undvikit att gå min "smultronstig" som nästan alltid alla årstider gett utbyte av underbara naturupplevelser och ibland kulinariska delikatesser av svamp och bär.

Idag har jag i alla fall bestämt mig att forcera alla hinder och gå min vanliga runda. Men jag har inte med mig någon svampkorg, inte heller någon bärkorg eller lingonplockare. Däremot är jag utrustad med kamera och mobiltelefon.

Ögonskål (röd!). Diameter ca 5 mm.

Brun flugsvamp.

När jag cyklar mot Linebäck och kvarndammen där jag tänker starta min vandring, är allt tyst och lugnt. Efter en månljus natt utan dimma värmer solen redan. Vid bäcken doftar det starkt av pors. Nedanför den lilla stenbron har jag tidigare år sett den sällsynta vattenumbellaten krypfloka *(Apium inundatum)*. Jag ser den inte nu men den bör finnas någonstans vid bron. Min uppmärksamhet riktas i stället mot en murken pinne på dybottnen med ögonskål *(Scutellinia scutellata)*.

"Min" skogsstig mynnar ut på grusvägen vid bron. Här upptäcker jag ett par exemplar av brun flugsvamp *(Amanita regalis)* som i mångt och mycket liknar röd flugsvamp men har gulbrun till mörkbrun hatthud. Frågan är om man i forna

tider också använde extrakt av brun flugsvamp för att döda flugor.

Jag vänder mig om och ser en mycket vacker svamp vid vägkanten, skönsopp eller bittersopp *(Boletus calopus)* som den också heter efter dess bittra smak som gör den oanvändbar som matsvamp.

Efter några få steg på stigen upptäcker jag, att jag är för sent ute för karljohanskörd (stensopp *Boletus edulis*). Flera exemplar utmed stigen är övermogna eller angripna av gul svampsnylting. ...Nåväl! - Jag skulle ju inte plocka matsvamp!

Gul svampsnylting *(Sepidonium chrysospermum)* är snabbt framme och hinner infektera stensoppen långt innan någon "puggehatt" eller ekorre hunnit smaka. Foten sväller ofta upp abnormt på de angripna fruktkropparna. Även i ett tidigt stadium är dessa oätliga. Plocka därför inga svampar som ser "mögliga" ut.

Karljohan angripen av gul svampsnylting.

De senaste dagarna har vi upplevt högsommarvärme och kantarellerna *(Cantharellus cibarius)*, som fick ett kick av regnet för ett par veckor sedan, har stelnat till i knoppstadiet. Jag står och tittar ner på en svärm små kantareller som inte har tillåtlig plockstorlek.

För ett tjugotal år sedan gick sydsvenska bilrallyt utmed denna skogsväg. Då sprejades vägbanan före tävlingen med någon herbicid. Jag glömmer aldrig de gulgröna kantareller man kunde se här då.

På stigen framför mig skymtar jag berg av kullfallna äldre granar. Jag ser också några citronslemskivlingar på vägen - eller är det smörsopp. Den är bunden till tall. Granen dominerar dock här. - Det var citronslemskivling *(Gomphidius glutinosus)*. Den är omisskännlig med sin glasklara hinna som skyddar lamellerna och det klargula köttet i fotens nedre del.

Citrongul slemskivling.

Föränderlig stubbskivling

Jag måste nu orientera mig förbi brötet av hindrande stammar och försöka hitta tillbaka till stigen längre fram.

Naturligvis springer man på någon intressant svamp när man lämnar den trygga stigen och ger sig ut i det "okända". En pluggskivling *(Paxillus involutus)* hade accepterat en rotvälta som växtplats. Mycelet fanns naturligtvis kvar i den upplyftade jordkakan. Pluggskivlingen är giftig. Det är däremot inte föränderlig stubbskivling *(Kuehneromyces mutabilis)* som här växte på en stubbe som var helt dold av mossor. Tyvärr kan denna goda matsvamp förväxlas med en annan snarlik stubbsvamp, gifthätting *(Galerina marginata)* som dock har vita strimmor på foten och en mycket svag ring.

Åter tillbaka på stigen. Den går nu genom ett mycket tilltalande landskap med jättefuror alternerande med också mycket gamla granar som här trotsat stor-

Resultatet av Gudruns härjningar spärrar min väg.

PUGGEHATTEN -

Skånes Mykologiska Förening
Botaniska museet, Östra Vallgatan 18, 223 61 Lund

Frågor om exkursionerna?

Kontakta någon av följande aktuella exkursionsledare:

Kerstin Bergelin	042-23 82 32
Bengt Hertzman	042-13 16 39
Claes Ingvert	046-211 66 90
Joachim Krumlinde	046-573 32
Ulf Olsson	044-480 64, 070-89 321 89
Daniel Persson	0418-66 06 01
Kill Persson	035-594 63
Sigvard Svensson	046-15 74 90, 046-222 40 61 arb, 070-776 33 8

Följ med Puggehatten ut i den skånska naturen! Här en bild från Åbjär vid Östra Sönnarslöv. - Foto: U. Olsson.

Lördag 3 september	**Örkelljunga-trakten. Insamling av svamp till utställningar i Kristianstad och Björkeröd** Samling vid Örkelljunga kyrka kl.10. Exkursionsledare: Ulf Olsson.
Söndag 4 september	**Svamputställning i Kristianstad på Regionmuseet** Kl. 12.00-16.00 Ansvarig för utställning Ulf Olsson (044-480 64, 070-89 321 89) och Regionmuseet.
Söndag 4 september	**Svamputställning och svamprådgivning på Kullaberg vid Friluftsföreningens stuga i Björkeröd** Kl. 10.00-14.00 Ansvarig för utställning Kerstin Bergelin (042 – 23 82 32, 0705 – 41 14 14) och Naturskyddsföreningen i Kullabygden.
Lördag 10 september	**Krageholmssjön** Samling vid Skårby k:a kl.10. Exkursionsledare: Claes Ingvert.
Lördag 17 september	**Fyledalen** Samling vid Röddinge k:a kl.10. Exkursionsledare: Claes Ingvert.
Lördag 2 oktober	**Rövarekulans naturreservat** Samling vid Rövarekulans P-plats kl. 10. Exkursionsledare: Daniel Persson.
Lördag 8 oktober	**Stenestads fälad och Boden** Samling vid Stenestads k:a kl.10. Exkursionsledare: Bengt Hertzman.
Lördag 15 oktober	**Betesmarker på Bjärehalvön, Grevie backar, Vasaltsheden och Lilla Hults fälad** Samling vid Förslövs k:a kl. 10. Exkursionsledare: Kill Persson.

Tag loss bilagan och ha den lätt tillgänglig!

Lördag 22 oktober

Billinge fälad
Samling vid Billinge kyrka kl. 10.
Exkursionsledare: Daniel Persson.

Lördag 29 oktober

Dalby - enefälad
Samling vid Dalby kyrka kl. 10.
Exkursionsledare: Ulf Olsson.

Lördag 5 november

Falsterbo
Samling vid kyrkan i Falsterbo kl. 10
Exkursionsledare: Sigvard Svensson och/ eller Claes Ingvert..

Lördag 3 december

Dalby hage
Samling vid reservatets parkering kl. 10
Exkursionsledare: Sigvard Svensson och/ eller Claes Ingvert.

Redaktionen välkomnar små bidrag av skilda slag till kommande nummer av Puggehatten. Gärna illustrerat med egna bilder.

Tag loss bilagan och ha den lätt tillgänglig!

Trattaggsvamp.

men och majestätiskt reser sig utmed vandringsleden. Här hittar jag trattaggsvamp *(Phellodon tomentosus)*, ett för Skåne ganska sällsynt fynd, vågar jag påstå.

Nu är jag inte så långt från mitt lingonställe. Blir det lingon i år? Nattfrost under blomningstiden på våren drabbar ofta de nordskånska lingonskogarna.

Det blir en mycket fin skörd av lingon i år!

Hurra! Det blir en fin skörd av lingon i år!

SEDAN SIST

Ramsåsa bete, Röddinge SV och Röddinge askdunge 16 juli

Efter lång tids torka avbruten av regnskurar det senaste dygnet var vi endast tre puggehattar, som tyckte det var lönt att leta svamp. Dagens första mål var Ramsåsa bete med sitt skyddade läge vid Trydeån. Ute på betesmarken fanns inte en svamp, medan letandet inne bland träd och buskar gav lite utdelning. Av gelésvampar fann vi **judasöra** *(Auricularia auricula-judae)* och **vårtkrös** *(Exidia glandulosa)*. Några skinn och tickor hade också tittat fram. Vi hittade bland annat **tegelticka** *(Daedaleopsis confragosa)* på klibbal, **kuddticka** *(Phellinus punctatus)* på hassel, **stor hjortticka** *(Datronia mollis)*, **zonticka** *(Trametes ochracea)*, **sammetsskinn** *(Stereum subtomentosum)* samt **rostöra** *(Hymenochaete rubiginosa)*. I ett avenboksbestånd fanns ett fräscht **sprängskinn** *(Peniophora laeta)*. En handfull ascomyceter hade också funnit tillräckligt med fukt för att fruktifiera. Av dessa kan nämnas **vitflockig prickskål** *(Ascobolus furfuraceus)*, **vårtnästing** *(Diatrypella verruciformis)* och **kopparduna** *(Hypoxylon rubiginosum)*.

Från Ramsåsa bete är det inte långt till Röddinge askdunge. Vi kunde snabbt konstatera att trots att det inte var helt uttorkat hade svampen inte kommit igång. Några **hjulbroskingar** *(Marasmius rotula)*, **kuddticka**, **frätskinn** *(Vuilleminia comedens)*, **aldyna** *(Hypoxylon fuscum)* och **trollsmör** *(Fuligo septica)* var några av de arter vi fann.

Vi gjorde ytterligare ett stopp, nämligen på lokalen Röddinge SV. Där var betydligt torrare i sluttningarna, men även där fanns några arter, bl.a. **piggplätt** *(Basidioradulum radula)*, **gyttrad röksvamp** *(Lycoperdon pyriforme)*, **eksprickling** *(Colpoma quercinum)*, **stubbdyna** *(Ustulina deusta)* och **disknästing** *(Diatrype disciformis)*.

Gunilla Gustafsson

Skogmöllan 8 augusti (måndag)

Vi var fyra puggehattar som en solig måndagskväll begav oss till Skogmöllan söder om Veberöd, intill Idala-området. Vi vandrade längs en vacker bäckravin med mest bokskog men med angränsande hässle, ett lärkbestånd och en betesmark som fortsätter i den kända Körsbärsdalen vid Skogmöllebäcken. Kvällen var vacker men den nedgående solen gjorde svampletandet svårare. Trots detta fann vi en hel del intressanta arter, till exempel **violfotskremla** *(Russula violeipes)*, **blåsopp** *(Gyroporus cyanescens)*, **stor lökbroskskivling** *(Marasmius alliaceus)* och **blodhätta** *(Mycena haematopus)*. Till detta en ansenlig mängd ännu outvecklade **stinksvampsägg** *(Phallus impudicus)*. I lärkskogen fanns givetvis **lärksopp** *(Suillus grevillei)* och **brosknagelskivling** *(Collybia confluens)*. I betesmarken fann vi **guldskivling** *(Bolbitius vitellinus)* och **boksopp** *(Boletus pruinatus)*. På vägen tillbaka till bilarna skymtades nere vid bäcken något gult, som vid närmare kontroll visade sig vara **blek kantarell** *(Cantharellus pallidus)* i tillräckliga mängder så att var och en av deltagarna kunde få till kvällsmat efter hemkomsten. I allt noterades 25 arter.

Joachim Krumlinde

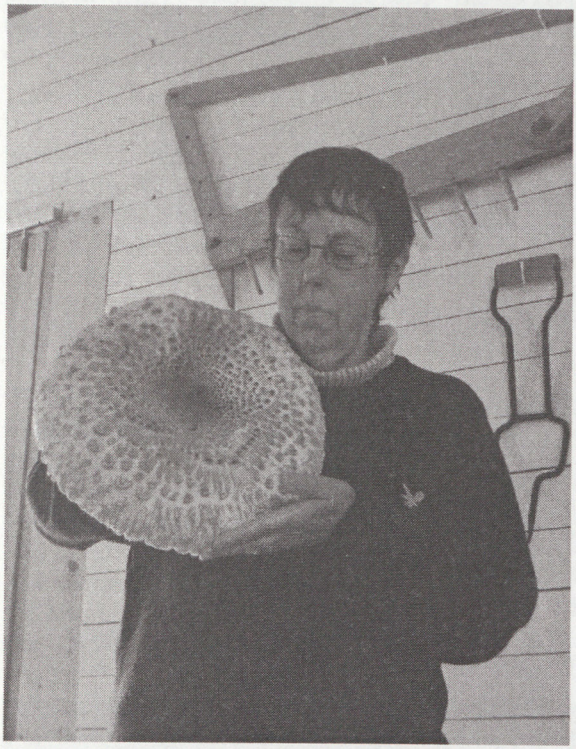

Stolt Agneta Nilsson visar upp sitt fynd av stolt fjällskivling, dagens största svamp. - Foto: Joachim Krumlinde.

Klammersbäck 13 augusti

Och regnet det bara öste ner. Från det att väckarklockan ringde till den sista genomgången på sena eftermiddagen. Detta till trots samlades sju tappra deltagare knappt igenkännbara med nerdragna regnhuvor och med svamp i blicken vid Ravlunda kyrka. Första stopp gjordes vid Klammersbäck där vi letade igenom betesmarken och tallskogen. Sanddynerna fick anstå på grund av det bistra vädret. Före lunchpausen gjorde vi på ett blixtsnabbt antaget förslag ett uppehåll i den raststuga som upplåtits för vandrare på Skåneleden. Under torrt tak kunde vi sedan få en överblick över de insamlade svamparna.

På Klammersbäck betet väster om Vitemölla strandbackar naturreservat kunde vi notera 16 arter bland annat **fnasig, stolt och vit fjällskivling** (*Macrolepiota excoriata, M. procera och Lepiota alba*). Buksvampar som hittades var de allmänt förekommande **ängsröksvamp** (*Vascellum pratense*), **skålröksvamp** (*Calvatia utriformis*), **blygrå äggsvamp** (*Bovista plumbea*) och också trevliga arter av **fårad äggsvamp** (*Bovista dermoxantha*) och **liten diskröksvamp** (*Disciseda candida*).

I tallskogen i Vitemölla strandbackar naturreservat stillades matsvampsbegäret med fynd av en mängd olika soppar som **stensopp** och **rödbrun stensopp** (*Boletus edulis* och *B. pinophilus*), **smörsopp, sandsopp** och **grynsopp** (*Suillus luteus, S. variegatus* och *S. granulatus*). **Jodoformkremla** (*Russula turci*) vållade bestämningssvårigheter med en beigeoliv matt hattfärg. Ytterligare kremlor som noterades var **tallkremla, storkremla** och **vinkremla** (*Russula cessans, R. paludosa* och *R. vinosa*). Totalt 30 arter.

Blåherremölla 13 augusti

Efter lunchpausen hyste vi starka förhoppningar om att regnet skulle avta eftersom de tunga molnen tidvis ljusnade. Men det fortsatte att ösa ner när vi letade igenom åravinen och betesmarkerna vid Blåherremölla. Längs Julebodaån noterades den

lilla skålsvampen *Hymenoscyphus albidus* på svartnade bladskaft av ask och som i år verkar ha ett riktigt bra år. Det finaste fyndet bland 16 noterade arter var **filtfotsbrosking** (*Marasmius torquescens*).

På betesmarkerna hittades imponerande stora fruktkroppar av stolt fjällskivling. Agneta Nilsson fick dagens applåd när hon visade upp ett exemplar vars diameter uppgick till 32,1 cm. Tre arter av champinjoner noterades, **ängs-**, **väg-** och **snöbollschampinjon** (*Agaricus campestris*, *A. bitorquis* och *A. arvensis*). Bland övriga fynd fanns **veckad kragskivling** (*Stropharia coronilla*), **silkesrödhätting** (*Entoloma sericeum*) och **blek navelrödling** (*E. neglectum*). Totalt räknade vi in 17 arter från betesmarken under fikarasten under tak på logen till Blåherre Mölla.

Folkestorps hässle 13 augusti

Sen eftermiddag, men alla deltagare var överens om ett avslutande stopp på Folkestorps hässle norr om Maglehem. I närvaro av nyfikna men ängsliga Charolais-ungdjur gjorde vi en mindre vandring via betesmarken ut i lövskogen och kunde på kort tid samla in 30 arter, däribland **gulfotshätta** (*Mycena renati*), **violfotskremla** (*R. violeipes*) och **föränderlig brosking** (*Marasmius wynnei*) NT.

Kerstin Bergelin

Snogeholm 20 augusti

5 deltagare hade mött upp vid Snogeholms slott en vacker lördagförmiddag i mitten av augusti. Vi tog oss med bilarna en liten bit vidare till Fölahagen på södra sidan av Snogeholmssjön. Det såg ganska torrt ut i markerna, men de mest rutinerade höll sig längs med alsnåren nära stranden. Här hittade vi många fina exemplar av **al-**

Kantkremla. - Foto: U. Olsson.

pluggskivling *(Paxillus filamentosus)* och något färre av **alsopp** *(Gyrodon lividus)* och **mörk alskräling** *(Naucoria scolecina)*. Vi fann en hel del arter **flugsvamp (röd, rodnande, vitgul)**, soppar (**rutsopp, björksopp, sammetssopp, eldsopp** – de senare mycket vackra), kremlor av många slag – **violfotskremla** *(Russula violeipes)* växte i stort antal inne i skogen, där det annars var svampfattigt. Eftersom Ingvar (Månsson) var med noterades också namn som *Hymenoscyphus albidus* och *Orbilia delicatula*. Vi åt vår medhavda lunch med utsikt över sjön, badande barnfamilj och en överfylld soptunna, allt detta en typisk bild av sommaren. Efter pausen for vi vidare till Korumpan, av exkursionsledaren tolkad som en exkursionslokal. Denna visade sig dock något mindre intressant men innehöll ändå bl.a. **äggkremla** *(Russula lutea)*, **aprikoskremla** *(R. risigallina)*, **blodhätta** *(Mycena haematopus)* och de båda ascomyceterna *Hymenoscyphus* och *Orbilia* som ovan.

Totalt noterades 57 arter från Fölahagen och 31 arter från Korumpan.

Joachim Krumlinde

Listarumsåsen 27 augusti

Vi var 4 deltagare som hade infunnit oss till svampexkursion på Österlen och de tre naturreservat som delar upp Listarumsåsen strax norr om Smedstorp. En kraftig regnskur inledde exkursionen men tursamt nog upphörde den omgående och ersattes av sol och växlande molnighet. Dock var markerna ganska torra och inte många fynd noterades trots att lokalerna föreföll mycket inbjudande. Den västra delen av reservatet, bestående av dels betesmark, dels ädellövskog, genomsöktes först. Av förväntade arter fann vi **räfflad nagelskivling** *(Collybia fusipes)* och **boksopp** *(Boletus pruinatus)*. Dessutom visade sig **violfotskremla** *(Russula violeipes)*, **kantkremla** *(R. vesca)*, **brokkremla** *(R. cyanoxantha)* och **svartkremla** *(R. nigricans)*. Till detta kommer så mycket vackra exemplar av rosa **rättikhätta** *(Mycena rosea)*. Allt detta kom från skogen, i betesmarken fann vi bara stora ormbunkar.

-

Vi förflyttade oss till parkeringsplatsen för den mellersta delen av reservatet och genomsökte en vacker lövskog med rullstensåsar. Här fann vi också **violfotskremla** och **rosa rättikhätta** samt ett antal mer eller mindre svårbestämda kremlor. Därtill fann vi **jätteticka** *(Meripulus gigateus)*, denna sommars vanligaste svamp (nästan) och mycket vackra **sammetsskinn** *(Stereum subtomentosum)*. Vi åt vår lunch med vrålande traktorer och en skällande hund som ljudkuliss. Livet på landet kan vara lika bullrigt som i stan.

Den tredje (östra) delen av reservatet kom vi aldrig till på grund av diverse logistiska egendomligheter.

I allt hade vi 22 arter från västra delen och 26 arter från mellersta delen.

Joachim Krumlinde

SÅ BÖRJADE DET

Ingvar Månsson, Tomelilla, är en välkänd och omtyckt svampexpert och Puggehatten-medlem med en beundransvärd förmåga att i fält känna igen och namnge nästan alla svampar, allt från millimeterstora kärnsvampar till stora tickor och hattsvampar. Och detta utan att ha tillgång till mikroskop som vi andra dödliga mer eller mindre boklärda mykologer inte kan klara oss utan.

Redaktionen kan här avslöja att Ingvars intresse för svamp startade med ett fynd av en jättestor jätteröksvamp.

Ystads Allehanda berättar en dag i slutet av augusti 1953: ... "Den verkliga rötmånadssvampen hittade gossarna Ingvar Månsson och Bo Åkesson på lördagsförmiddagen i det s.k. hässlet vid Adelsberg. Det var en präktig äggsvamp med ett fullkomligt gigantiskt omfång. Pojkarna hade vägt den på hushållsvåg och där förslog inte skalan som visade högst 5 kg." ...

Red.

6 YSTADS ALLEHANDA

Tomelilla

Tomelilla Erkända sjukkassa

På grund av semester är exp. stängd fredagen den 4, lördagen den 5 samt tisdagen den 8 sept. 1953. Styrelsen.

Lämpliga skolplagg:
Jackor (flick) från 45:—
Långbyxor (flick) från 15:—
Pojkjackor i prisl. fr. 25:—
Udda byxor i slitstarka manchester o. yllekvaliteer.
Eckerlunds
KLÄDER
TOMELILLA

Pojkur
i starka boetter
Urmakare Holmqvist
Tel. 132

Tomelilla Syförening
börjar sina arbetsaftnar å Gamla Kommunalrummet tisdagen den 1 sept. kl. 18.30.
Styrelsen.

Tomelilla Bridgeklubb
börjar åter sin spelaktivitet tisdagen den 8 sept. kl. 19.30 i föreningsgården.
Nya medlemmar välkomna!

Just för Er figur
finns det en
Spirella!

För förstklassigt
FOTO

Jättesvamp på 6.5 kg hittades på Adelsberg

Här grinar Bo Åkesson och Ingvar Månsson upp sig för fen som de ställa framför sin jättesvamp för

Den verkliga rötmånadssvampen hittade gossarna Ingvar Månsson och Bo Åkesson på lör-

Ha "hässlet" har förut dana hor jättesvampfi viktnoteringarna hari

BOKANMÄLAN

Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Fjärilar: Dagfjärilar.
Författare & illustratörer: Eliasson, C.U., Ryrholm, N., Holmer, M., Jilg, K. & Gärdenfors, U. 2005.
Förlag och utgivare: ArtDatabanken, SLU, Uppsala. ISBN 91-88506-51-7 (klot)

Nationalnyckelns första band – Dagfjärilar – är kommen

Vilken känsla att bläddra i detta praktverk! Sida upp och sida ner med de mest utsökta bilder av dagfjärilar och deras larver. Nordens 140 olika dagfjärilsarter beskrivs utförligt med bilder på olika färgvarianter, över- och undersida och ofta också dess larver. Utseende, levnadssätt, utbredning och populationsförändringar beskrivs i text och kartor. Man får t.o.m. veta vad det latinska namnet betyder och hur det ska uttalas. En verkligt praktfull och fängslande uppslagsbok på 404 sidor över våra dagfjärilar. Denna skatt kan man köpa från ArtDatabanken, SLU, för osannolikt billiga 260 kr inkl. porto!

Boken ingår i Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Nationalnyckeln skall efter ca 20 års arbete beskriva alla våra ca 50 000 flercelliga arter i ord och bild och därmed göra kunskapen om vår biologiska mångfald tillgänglig för det svenska folket. En gigantisk uppgift! Det är bara att tacka Sveriges riksdag som anslagit medel för denna unika satsning.

Dagfjärilsboken börjar med en inledning som andas författarens (Nils Ryrholm) fascination och kärlek till dagfjärilarna. Denna fascination syns också i de små ingresserna till varje artbeskrivning. Den lyriska inledningen övergår sedan på de följande drygt 50 sidorna till en faktaspäckad, men ändå lätt text över dagfjärilarnas ekologi och livsbetingelser.

De allra flesta dagfjärilar gynnas av öppna - halvöppna, soliga förhållanden. Från och med början av 1900-talet har det svenska skogslandskapet präglats av allt tätare och mörkare skogar. Odlingslandskapet har effektiviserats, diken har lagts igen, åkrar har blivit större, betesmarker har blivit vallodlingar eller planterats igen med skog. Allt detta har medfört att de allra flesta dagfjärilsarter har minskat i antal och utbredning. Men vi kan göra en hel del åt det. I boken finns värdefulla råd för skötsel av öppna marker som golfbanor, vägkanter och gamla

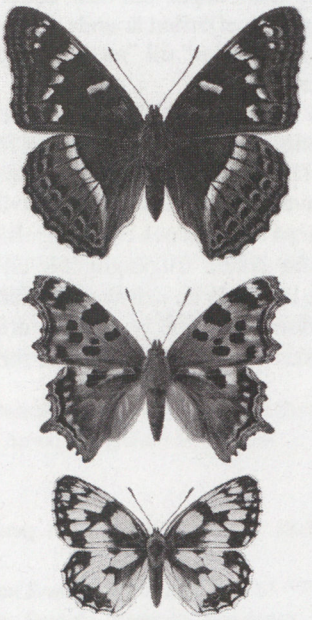

NATIONALNYCKELN
TILL SVERIGES FLORA OCH FAUNA

ArtDatabanken
Sveriges lantbruksuniversitet

grustäkter, där man med enkla medel kan åstadkomma värdefulla livsmiljöer för fjärilar. Rätt reservatsskötsel är viktigt

– man bör t ex alltid låta (olika) delar av betes- och slåttermarker ligga i träda så att inte värdväxter och näringsväxter för fjärilarna betas ner eller slås över hela reservatet samtidigt. Goda tips för våra trädgårdar ges också.

Inledningen avslutas med en förteckning över gamla och nya svenska fjärilsnamn. Många gamla invanda namn har ändrats. Lite irriterande för en gammal fjärilssamlare, men de flesta ändringar upplever jag dock som förbättringar. Det är t.ex. en välgärning att döpa om *Euphydryas maturna* från boknätfjäril till asknätfjäril. Larven lever ju på ask. Men varför man döper om den underfamilj som gullvivefjärilen är enda arten i; från "gullvivefjärilar" till "metallmärken"; är mig en gåta.

På sidorna 74-107 finns själva bestämningsnyckeln. Den är rikligt försedd med färgbilder som gör den mycket lätt att använda. Nyckeln är delad i två spalter, en på svenska och en på engelska, för att göra boken tillgänglig för en långt större läsekrets än den svenskspråkiga.

Sidorna 129-365 rymmer de utförliga artbeskrivningarna, som även är försedda med en kort sammanfattning på engelska. En liten brist i artbeskrivningarna är att det borde finnas sidhänvisningar även till bestämningsnyckeln och till kartorna över utbredningstrender.

Om man ska vara lite kritisk till dessa kartor, så tycker jag det är synd att man valt en färgsättning som gör att de få expanderande arternas (t.ex. kartfjärilen) ökning av utbredningen inte syns. Indelningen i före och efter 1980 är också väl grov. Det medför t ex att den bruna gräsfjärilen är markerad som förekommande i Skåne trots att den dog ut på slutet av 1980-talet då den sista lokalen planterades igen med gran. För den närstående pärlgräsfjärilen är förhållandet det omvända då man missat att ta med ett fynd från nordöstra Skåne 2004.

Registret i slutet av boken kan upplevas som lite tungt eftersom det har med såväl begrepp som namn på svenska, latin och engelska. Det hade nog varit enklare att hitta det man letar efter om registret delats upp på respektive språk. Men detta är petitesser. Nationalnyckelns dagfjärilsband är ett oumbärligt praktverk för alla naturintresserade människor! Passa på att köpa de olika banden när de kommer! Det tar säkert ett sekel innan vi får en sådan chans nästa gång!

Gunnar Isacsson

ANVISNINGAR TILL FÖRFATTARE I PUGGEHATTEN

Artiklar eller notiser
bör vara skrivna på svenska. De godtages för publicering efter granskning av redaktionen eller av en av redaktören utsedd fackgranskare.

Manuskript
bör vara inlämnade som textfiler på CD. Det går också att skicka text och bilder till redaktörens epostadress ulf.olsson@one.se. Digitala bilder bör ha en upplösning på minst 300 dpi. Skicka dessutom alltid utskrift av manuskriptet med vanlig post. Skriv all text (även rubriker) som brödtext med samma normala storlek och stil löpande utan radbrytning med dubbelt radavstånd. Bryt endast vid nytt stycke och efter rubrik. Markera eller skriv ord som skall införas med avvikande stil (t.ex. *kursiv* eller **fet**).

Artnamn
Författaren får själv välja om svenska eller vetenskapliga (latinska) namn skall användas. Tag dock med både svenskt och latinskt namn, i görligaste mån även auktor, första gången en art nämns. Ange vilken flora eller vilket verk som följs vid namngivningen.

Referenser i text
Hänvisningar till artiklar i tidskrifter, böcker och databaser anges med författare och årtal: 'Lundqvist m.fl. 1987, Petersen 1997. Ibland kan det vara lämpligt att ange sidor.

När man citerar en elektronisk informationskälla på Internet (se ex. "Petersen 1997") ovan eller annat tillgängligt nätverk, bör referensen i litteraturförteckningen skrivas på engelska och ha följande form:

Name of Author :"URL Article Heading and/or Subheadings." *Name of Database.* Available URL through html. [Access date in international style] - Se ex. "Petersen, J.H.:" nedan.

Litteraturförteckning
I slutet av artikeln anges referenserna i alfabetisk ordning enligt följande exempel (Boktitlar, tidskrifter och databasers namn *kursiveras*) :

Andersson, O. 1990: Stinksvampsläktet Mutinus i Norden.*Svensk. Bot. Tidskr. 84*: 167-178.

Lundqvist, N. & Persson, O. 1987: *Svenska svampnamn*. Svenska botaniska föreningen, Stockholm.

Petersen, J.H.:"Vejret og svampene". *Danish Mycological Society*. http://www.mycosoc.dk/Vejrkort/vejret.htm. [21 September 1997].

Innehåll

1 Ordförandens sida
2 Svampar - nej tack!
6 21 augusti 2005 - En skogsvandring med hinder
10 Sedan sist
14 Så började det
15 Bokanmälan

Pärm

1 Gulbrämad flugsvamp
2 Föreningsinformation
3 Anvisningar till författare
4 Innehållsförteckning

Programdel

I Aktuella exkursionsledare
II-IV Kalender t.o.m december 2005

ISSN 1100-7109